

anchetă ■ *arhivă* ■ *memorii* ■ *jurnal* ■ *scrisori* ■

Capitolul V

Regența și venirea la putere a național-țărăniștilor

Cum prințul Carol renunțase la drepturile de succesiune la tron, Coroana i-a revenit fiului său. Regele Mihai I n-avea însă decît cinci ani. Înainte de a muri, regele Ferdinand desemnase, conform Constituției, trei regenți : prințul Nicolae – al doilea fiu al său –, Miron Cristea – patriarhul României – și Gheorghe Buzdugan – prim-președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Prințul Nicolae avea douăzeci și patru de ani. Foarte răsfățat în copilărie de mama sa, nu se preocupase pînă atunci decît de sport, automobilism și aviație. Nu avea nici o ambiție politică și spera să-l vadă pe Carol înapoi acasă. Prințul Nicolae a stîmjenit adesea activitatea Regentei, pe de o parte, pentru a-i face pe plac reginei Maria, care nu s-a resemnat niciodată cu rolul prea șters ce-i revenea, și, pe de altă parte, pentru a grăbi întoarcerea fratelui său.

Miron Cristea fusese desemnat mitropolit al Ungrovlahiei în 1920, apoi chemat, în 1925, la demnitatea de patriarh al României, proaspăt instituită prin lege. De bună seamă, datora această carieră strălucită originii sale ardelen. Guvernul de la București socotise că instalarea unui arhieru ardelen în fruntea Bisericii Ortodoxe Române era de natură să cîștige bunăvoința clerului de dincolo de Carpați. Simțindu-se susținut prin firea lucrurilor de oamenii din provincia sa, Miron Cristea și-a impus adesea voința în fața celorlalți regenți. Era un bărbat falnic, cu barbă argintie, foarte preocupat de persoana sa și de eleganța ținutei. Nu avea pe atunci decît 57 de ani, iar succesele sale galante alimentau adesea cronica mondenă a Bucureștiului.

Gheorghe Buzdugan era mai apt decît ceilalți regenți să joace un rol de arbitru, în conformitate cu spiritul Constituției. La 1927, Înalta Curte de Casație și Justiție, pe care o condusesese, era încă total independentă de guvern. Liberalii îl susțineau, deși fără convingere. Acest om oferea toate garanțiile de experiență, imparțialitate și probitate care i se puteau cere unui

regent, dar acțiunea avea să-i fie zădărnicită de colegi, așa încât nu s-a putut achita de îndatoririle sale față de țară.

Uniunea națională dorită de Ferdinand avea slabe șanse de a se împlini. Nici nu ajunseseră bine rămășițele sale pămîntești la Curtea de Argeș, la 24 iulie, că luptele politice au și reînceput, mai înverșunate ca niciodată. Amenințările la adresa ordinii de stat păreau atît de serioase, încît guvernul Brătianu, pe care Regența îl asigurase de încrederea sa, a decretat starea de asediu.

Situația prințului Carol puneă cele mai mari probleme. Românii s-au înduioșat de faptul că nu i se îngăduise să vină din Franța la funeraliile tatălui său. A fost repus în discuție actul de renunțare confirmat de Parlament la 4 ianuarie 1926. Brătianu a fost acuzat că-l îndemnase pe rege să-l îndepărteze pe Carol de succesiunea la tron. Iorga nu-l iertase pe Ferdinand pentru că nu-i acordase niciodată puterea și corespundea prin telegrame cu Carol, elevul său de odinioară – o corespondență ce nu putea fi publicată din cauza cenzurii. La Paris, prințul nu mai avea astîmpăr. A asistat, în biserica românească de pe strada Jean-de-Beauvais, la o slujbă de pomenire a tatălui său. Mulțimea l-a întîmpinat cu « Trăiască regele ! ».

În toamnă, Mihail Manoilescu, fost secretar de stat la Finanțe în Cabinetul Averescu, a călătorit la Paris pentru a-l înfîlîni pe Carol. La întoarcere, poliția română l-a arestat în tren, confiscîndu-i scrisorile adresate de fostul prinț șefilor cîtorva partide. Inginer și economist, Manoilescu avea o inteligență și o cultură strălucite, dar era prototipul oportunistului. Simțea că viitorul era de partea lui Carol și ținea să fie printre primii beneficiari ai favorurilor acestuia. Fiind stare de asediu, a fost adus în fața Consiliului de Război. A dat citire acolo unei scrisori pe care regele Ferdinand i-ar fi trimis-o lui Brătianu cu cîteva zile înainte de a muri, în care-l implora « să-i redea fiul, în interesul țării ». Averescu, apoi Iorga, au depus mărturie în favoarea lui Manoilescu, înlesnindu-i achitarea. Guvernul n-a ieșit întărit din această încercare.

Zece zile mai târziu, la 24 noiembrie 1927, a murit Ionel Brătianu. Suferise de un flegmon amigdalian. Intervenția chirurgicală, care se impunea de urgență, a fost făcută prea târziu.

Survenită atât de repede după moartea regelui Ferdinand, dispariția lui Ionel Brătianu a fost o catastrofă pentru întreaga țară, nu numai pentru Partidul Național Liberal. România avea nevoie de un guvern condus nu de un simplu politician, ci de un adevărat bărbat de stat, pe serviciile căruia să se poată bizui încă mulți ani. Ionel Brătianu avea doar 63 de ani și, deși avea un temperament autoritar, se comporta ca un șef lucid, cu mână sigură și hotărâtă. Nenorocirea era cu atât mai mare, cu cât fusese neașteptată. Despre Ferdinand se știuse că avea să moară și cei aflați la cîrma țării putuseră cel puțin încerca să prevină eventualele tulburări provocate de dispariția sa.

Vintilă Brătianu i-a urmat fratelui său mai mare la conducerea Partidului Național Liberal. Regența l-a chemat să-l înlocuiască pe acesta și la președinția Consiliului de Miniștri. Vintilă Brătianu deținuse portofoliul Finanțelor în Cabinetul precedent. I-a menținut în funcții pe toți membrii acestuia, cumulînd el însuși gestionarea Finanțelor cu șefia guvernului.

Vintilă era cu trei ani mai tînăr decît Ionel. Dovedind o mare putere de muncă, era bine pregătit în chestiunile financiare. Însuflețit de un mare patriotism, avea totuși vederi înguste și era lipsit de farmecul fratelui său mai mare, de grația, bunăvoința, strălucirea și autoritatea lui. Sub conducerea lui Vintilă Brătianu, Partidul Național Liberal avea să piardă iute din puteri.

Agitațiile extremei drepte s-au întins în toată țara. A crescut și violența opoziției național-țărăniște. În februarie 1928, Vaida-Voevod a fost exclus din Cameră pentru treizeci de ședințe. Toți deputații ardeleni s-au solidarizat cu el, părăsind Parlamentul. La 18 martie a avut loc în București o adunare a Partidului Național Țărănesc la care au participat 100 000 de oameni. În iulie 1928, la Alba Iulia, congresul partidului s-a desfășurat în prezența unei mulțimi formate din 300 000 de persoane. Mulți manifestanți au ajuns la Alba Iulia după câte-

va zile de mers pe jos. Maniu s-a străduit să împiedice deplasarea lor la București. La 15 octombrie 1928, deputații și senatorii național-țărăniști au boicotat deschiderea sesiunii parlamentare. La 4 noiembrie, Cabinetul liberal a fost nevoit să se retragă¹.

Regența a încercat să constituie un guvern de uniune națională. I-a încredințat această misiune lui Titulescu care, între timp, părăsise Ministerul Afacerilor Străine pentru funcția de ministru plenipotențiar la Londra. Nici Vintilă Brătianu, nici Iuliu Maniu nu a agreat această formulă. Neavînd altă soluție, Regența l-a însărcinat pe Maniu să formeze un Cabinet național-țărănist.

Cabinetul Maniu s-a instalat la 10 noiembrie 1928 : Afacerile Străine i-au fost încredințate lui George Mironescu ; Internele, lui Vaida-Voevod ; Justiția, lui Iunian² ; Finanțele, lui Mihai Popovici ; Industria, lui Virgil Madgearu ; Agricultură, lui Mihalache. Unul dintre primele acte ale noului guvern a constat în ridicarea stării de asediu și în suprimarea cenzurii, la 15 noiembrie 1928.

La 15 decembrie au avut loc alegerile generale, considerate primele și, poate, singurele alegeri libere desfășurate în România. Purtați de un val de popularitate, național-țărăniștii au obținut 78 % din sufragii. În Cameră, au câștigat 348 de mandate, în timp ce liberalilor le-au revenit doar 10.

Cum își explicau oare național-țărăniștii victoria pe care țara le-o acordase cu atîta generozitate ?

¹ În fapt, la adunarea din București de la 18 martie 1928 au participat mai puțin de 50 000 de oameni. Marea adunare național-țărănistă de la Alba Iulia a avut loc la 6 mai 1928 și au participat la ea circa 100 000 de persoane. Plecarea spre Capitală, dezaprobată de Iuliu Maniu, a fost oprită în cele din urmă la intervențiile repetate ale jandarmilor. Vezi Ioan Scurtu – *Istoria Partidului Național-Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1994, pp. 89-98.

² Grigore Iunian (1882-1940) și-a început cariera politică în Partidul Național Liberal. În 1917 s-a numărat printre fondatorii Partidului Muncii, dar în 1919 a devenit membru al Partidului Țărănesc, iar din 1926, al Parti-

Cititorul se va fi mirat că trecem atît de repede peste programele partidelor și ale oamenilor politici pe care i-am adus în scenă. Adevărul este că nu există mari deosebiri între ele. În România, nu se punea nici o problemă comparabilă ca importanță cu instituirea votului universal și cu împărțirea pămîntului. În politica externă, nu era decît o cale de urmat : păstrarea unor relații cît mai bune cu statele interesate de menținerea tratatelor din 1919. Ascensiunea fascismului a determinat unele Cabinete să-și nuanțeze relațiile cu Italia, dar problema nu era de natură să preocupe marele public. Altfel s-a pus însă problema atunci cînd, cu Hitler la putere, Germania a început să exercite presiuni asupra politicii europene. În campaniile electorale, partidele se mulțumeau să se trateze cu invective. Fiecare formațiune din opoziție se plîngea că partidul de guvernămînt abuzează de putere și promitea că, dacă i s-ar acorda încrederea, i-ar alunga la iuțea pe toți funcționarii corupți și, după aceea, totul ar merge mai bine. Partidul Național Tărănesc n-avea cum să-și compună o platformă politică fermă și originală. Însăși compoziția sa făcea ca programul să fie anevoie de construit. Naționali ardeleni fuseseră pînă în 1918 un partid minoritar, în care se regăseau toate clasele populației românești din provincie, preocupate strict de revendicarea drepturilor politice egale cu ale ungarilor. Tărăniștii formau un partid de clasă. În grupul takist se găseau mari burghezi și intelectuali. Elemente atît de disparate n-ar fi putut conveni decît asupra unui program foarte vag.

Aveau să meargă oare lucrurile mai bine sub național-tărăniști decît sub liberali ? Alegătorului nu i-a trebuit mult ca să se lămurească asupra temeiniciei promisiunilor electorale¹.

¹ Între 1926 și 1928, național-tărăniștii au reușit totuși să pună la punct un program coerent, cu obiective specifice : politica liberului schimb, preponderența politicilor economice agrare asupra celor industriale, dezvoltarea cooperatiei, descentralizarea administrativă etc. Guvernarea pe fondul marii crize economice din 1929-1933 le-a subminat însă realizarea proiectelor.

În opoziție, național-tărăniștii contestaseră zgomotos Constituția adoptată de Parlamentul liberal și, mai cu seamă, Legea electorală din martie 1926 ; odată ajunși la guvernare, s-au ferit însă de orice modificare a acestor texte, sperînd să tragă ei înșiși mari foloase de pe urma aplicării lor. În opoziție, revendicaseră o largă descentralizare ; guvernînd s-au mărginit să împartă țara în șapte regiuni – Oltenia, Muntenia, Moldova, Basarabia, Bucovina, Transilvania și Banatul –, ceea ce nu schimba nimic din regimul centralizat¹.

Liberalii acordaseră prea puțină atenție minorităților. Sașii și șvabii n-au avut de suferit de pe urma trecerii lor pe la putere, colaborînd fără probleme cu orice partid căruia îi venea rîndul să « facă » alegeri și avînd astfel în fiecare legislatură o reprezentare parlamentară destul de consistentă. Ungurii, în schimb, n-au prea avut cu ce se lăuda de pe urma regimului liberal. Bulgarii din Dobrogea au avut mult de suferit, căci guvernul Brătianu i-a colonizat în Cadrilater pe cuțovlahii veniți din Grecia și din Iugoslavia. Național-tărăniștii s-au arătat mai preocupați de situația minorităților. N-au reușit să potolească nemulțumirile ungarilor, care au rămas ferm pe poziții, dar au ameliorat sensibil relațiile guvernului cu bulgarii din Dobrogea. Înțelegerea arătată bulgarilor n-a depășit însă cadrul interesului electoral și, prin urmare, național-tărăniștilor nu li se datorează nici un dram de destindere în relațiile dintre București și Sofia. În 1925 s-a semnat un acord privind restituirea bunurilor bulgărești sechestrate în România în timpul războiului ; actul n-a fost însă ratificat decît în 1930, sub presiunea Marilor Puteri.

Politica externă a național-tărăniștilor s-a supus imperativelor recunoscute și de liberali. Au dovedit, poate, un mai mare atașament față de Societatea Națiunilor decît predecesorii lor. Pactul Briand-Kellog, la care România a aderat la

¹ Impresia generală putea fi, într-adevăr, aceasta, deși exista disponibilitate pentru descentralizare din partea național-tărăniștilor. În virtutea legii administrative din 1929, spre deosebire de cea liberală din 1925, prefectul a rămas doar reprezentantul guvernului în județ, administrația județeană revenind consiliului județean și delegației sale permanente, condusă de un președinte.

27 august 1928, a fost ratificat de Parlamentul de la București în 30 ianuarie 1929. La 9 februarie, un plenipotențiar român¹ a semnat Protocolul de la Moscova prin care pactul amintit a intrat imediat în vigoare în relațiile Uniunii Sovietice cu Letonia, Estonia, Polonia și România. Dar ce valoare putea să aibă un astfel de document ? Îndată după semnarea sa, în *Pravda* a apărut un articol care repeta toate revendicările sovieticilor asupra Basarabiei.

La sfîrșitul deceniului al treilea, două evenimente importante au marcat viața religioasă a țării. La 29 mai 1929, Parlamentul a ratificat Concordatul încheiat de statul român cu Sfîntul Scaun sub guvernul Averescu în mai 1927. Împotrivirea clerului ortodox întîrziase pînă atunci validarea actului, iar arhieriei și preoții Bisericii majoritare aflați în Parlament și-au reluat zadarnic protestele și de această dată. În ianuarie 1929 s-a dat o lege care impunea adaptarea la calendarul gregorian a computului ecleziastic², utilizat pînă atunci după calendarul

¹ Este vorba de Citta Davila (1886-1963), diplomat român, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Varșovia (1927-1929) și Washington (1929-1938). Fiu al dramaturgului Alexandru Davila (1862-1929) și nepot al medicului Carol Davila (1828-1884), a fost organizatorul serviciului sanitar și al învățămîntului medical din România modernă. Vezi Lucian Predescu – *Enciclopedia Cugetarea*, București, 1940, pp. 258-259 ; *** – *Relațiile româno-sovietice. Documente 1917-1934*, vol. I, Editura Enciclopedică, București, 1999, pp. 277-281, 439.

² Calcul permițînd stabilirea datei Paștilor. Bisericile ortodoxe numesc operațiunea « Pascale ». În România, la 5/18 martie 1919, s-a publicat Decretul lege privind adoptarea calendarului gregorian (stil nou). Astfel, data de 1 aprilie din calendarul iulian (stil vechi) a devenit 14 aprilie 1919 pe stil nou. Biserica Ortodoxă Română a adoptat calendarul gregorian în 1924, sărbătorind Paștele, preț de cîțiva ani, ca și alte biserici ortodoxe, după calendarul îndreptat. În 1924, ortodoxia s-a scindat. Bisericile care păstrasera stilul vechi – așa-numitele « biserici stiliste » – au continuat să stabilească data Paștilor după calendarul iulian. Pentru a înlătura această divizare, bisericile care adoptaseră calendarul gregorian au început, din 1927, să sărbătorească și ele Paștile după stilul vechi. Legea din ianuarie 1929 a pus capăt acestei practici. Ulterior însă, și Biserica Ortodoxă Română a revenit la Pascalea veche. Consfătuirea interortodoxă de la Moscova din iulie 1948 a confirmat această regulă pentru întreaga ortodoxie. Astăzi, deși toate bisericile ortodoxe prăznuiesc Paștile în aceeași duminică, cele stiliste le însemnează în calendar cu decalajul convențional de 13 zile. Vezi *** – *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 357.

ilian. Această reformă a fost aplicată pentru prima dată în stabilirea datei Paștilor din anul 1929. Ea a stîrnit proteste violente în Basarabia și în nordul Moldovei, unde populația s-a împotrivit sărbătoririi Paștilor la data stabilită de Sinod. Răzvrățiții au păstrat « stilul vechi », de unde și denumirea de « stiliști » pe care și-au atras-o.

Prin apelul lor larg la asistența externă, național-tărăniștii au promovat o politică economică opusă celei liberale. Vintilă Brătianu se împotrivise cu îndârjire oricărui ajutor din afară, considerînd că țara trebuie să se descurce « prin ea însăși »¹. Dorise oare în secret ca Banca Românească și industriile autohtone, controlate de cîțiva oameni de afaceri liberali, să păstreze pentru ele tot ce putea fi stors din exploatarea resurselor țării ? Oricum ar fi, aceasta era o politică mioapă. România ducea lipsă de capital, utilarea sa lăsa de dorit, întîrzia reconstrucția în urma distrugerilor provocate de război, era necesară stabilizarea monetară. În cursul anului 1928, Vintilă Brătianu fusese nevoit să-și schimbe atitudinea și să facă apel la capitalul străin. Era însă prea tîrziu : România nu mai găsea pe piața occidentală condițiile favorabile de care ar fi putut beneficia cu cîțiva ani în urmă.

În iulie 1928 sosise la București o delegație condusă de profesorul Charles Rist² pentru a analiza condițiile în care România ar fi putut obține un împrumut extern. Cabinetul Maniu s-a grăbit să profite de inițiativa predecesorilor săi. La începutul lui 1929 a contractat un împrumut de la un grup financiar condus de Bank of Blair din New York. În tezaurul țării au intrat astfel 102 milioane de dolari, care au făcut posibilă stabilizarea leului. Măsura a fost pusă în practică la 7 februarie 1929, valoarea leului fiind stabilită atunci la 10 mg aur de 9/10, iar

¹ Parafrază a vechii devize liberale românești « Prin noi înșine », care evocă politica protecționistă.

² Charles Rist (1874-1955), economist francez, adept al economiei liberale, autorul unor lucrări despre sistemele monetare.

cursul dolarului, la 167 de lei. Vom vedea că, în martie 1931, național-tărăniștii au contractat un al doilea împrumut, de 53 de milioane de dolari, de la un grup condus de Banque de Paris et des Pays-Bas.

În paralel cu aceste operațiuni, guvernul a concesionat lui International Telephone and Telegraph Corporation din New York exploatarea telefoanelor, casei Kreuger din Stockholm, monopolul fabricării chibriturilor, unor grupuri suedeze și franceze, construirea de șosele asfaltate. A făcut la societatea Škoda mari comenzi de armament. Cu concursul unui grup străin condus de Banque de Paris et des Pays-Bas, a fondat Creditul Agricol Ipotecar al României.

Concomitent cu apelul la capitalurile străine, guvernul național-tărănist a acceptat asistența unor experți străini, printre care se aflau și francezi.

Toate aceste inițiative au fost, fără îndoială, laudabile. Ne putem însă întreba dacă, în acest caz, național-tărăniștii acționau mînați doar de interesul general. Toate negocierile cu străinătatea le ofereau delegațiilor prilejul unor deplasări cu durate variabile, asigurînd adesea încasarea unor comisioane substanțiale și înlesnind căpătuirea partizanilor politici în firmele create. La negocierea împrumuturilor, delegații români se interesau, se pare, mai întîi de comisionul pe care băncile emitente consimțeau să-l verse la vistieria partidului. Comisioanele care au împovărat comenzile de armament făcute la uzinele Škoda din Cehoslovacia – s-a aflat mai tîrziu – reprezentau 30 % din valoarea contractelor încheiate. Cît despre Creditul Agricol Ipotecar, el a fost creat înainte de toate pentru ca național-tărăniștii să poată face concurență Creditului Funciar Rural, care le aparținea liberalilor. Creditele pe termen lung nefiindu-le accesibile micilor proprietari, apariția acestei instituții n-a rezolvat problema care ar fi trebuit să-i preocupe pe național-tărăniști, și anume modalitatea prin care țaranul devenit proprietar grație legilor agrare putea să beneficieze de credite ieftine într-o formulă adaptată nevoilor lui.

Deși foarte puțini în centrele muncitorești, comuniștii au reușit să provoace câteva tulburări. La 25 noiembrie 1928 au organizat la București o manifestație, iar poliția a trebuit să-i împrăștie pe participanți. La 7 aprilie 1929, la Timișoara, în încăierările care s-au iscat la înmormântarea unui comunist au murit la fața locului câteva persoane. La 6 august 1929, armata a deschis focul asupra minerilor din Lupeni care ocupaseră uzina electrică ; ciocnirea s-a soldat cu 25 de morți. La 14 noiembrie 1930 a avut loc la București o demonstrație a șomerilor, cu 2 000 de participanți. Poliția și tribunalele au acționat energic împotriva agitatorilor – deputatul socialist Lothar Rădăceanu a încercat să le ia apărarea de la tribuna Parlamentului.

Opoziția liberală și averescană a folosit împotriva guvernului Maniu practicile pe care le adoptaseră național-țărăniștii împotriva lui Vintilă Brătianu. La 13 iulie 1929, liberalii și averescanii s-au hotărât să părăsească Parlamentul.

Această dezordine le convenea de minune partizanilor lui Carol. În iulie 1929 s-a descoperit un complot care viza răsturnarea Regenței și aducerea lui Carol pe tron. Sufletul conspirației era un anume colonel Stoica. Se spunea că l-ar fi sprijinit câțiva generali, printre care și Henri Cihoski, ministrul de Război. A fost bănuit de complicitate și ministrul Justiției, Grigore Iunian. Guvernul, derutat, n-a reacționat, iar cei doi suspecți au putut participa nestingheriți la ședințele Consiliului de Miniștri. Cihoski nu s-a retras decât în februarie 1930, iar Iunian, în aprilie.

La 7 octombrie 1929 a murit Gheorghe Buzdugan. Liberalii au propus ca regina Maria să preia singură prerogativele Regenței. Alții susțineau o formulă care să-i asocieze la Regență pe regina Maria, pe prințesa Elena – mama tânărului rege – și pe Titulescu. În fine, se mai vorbea de înlocuirea lui

Buzdugan cu generalul Prezan, fost șef al Statului Major general în 1917-1920. Maniu a convocat Parlamentul la 8 octombrie și a propus ca structura instituției să rămână neschimbată, iar în locul rămas vacant în urma dispariției lui Buzdugan să fie numit Constantin Sărățeanu, președinte de secție la Înalta Curte de Casație și Justiție. La deliberare, 12 voturi i-au revenit lui Prezan, 9 lui Carol și toate celelalte sufragii s-au dus spre candidatul lui Maniu. Liberalii s-au abținut.

Noul regent era cumnatul lui Mihai Popovici, ministru al Finanțelor și rudă cu ministrul de Interne, Alexandru Vaida-Voevod. Sărățeanu părea să fie omul fracțiunii ardelenene a Partidului Național Țărănesc. Maniu propusese candidatura acestuia fără să se fi consultat în prealabil cu Mihalache. Țărăniștii nu și-au dat seama decât *post-factum* că procedeul era incorect. Cîteva zile s-a pus problema scindării partidului și n-au consimțit să-și continue colaborarea cu Maniu decât cu condiția ca Mihai Popovici să părăsească guvernul.

Sărățeanu nu avea nici calitatea intelectuală, nici autoritatea lui Buzdugan. Odată cu numirea sa, Regența și-a pierdut ultima brumă de prestigiu. Cîteva săptămîni mai tîrziu, patriarhul făcea această reflecție dezamăgită, pe care avea s-o relateze Iorga : « Țara nu merge pentru că n-are cap, Prințul își fumează țigările, Sărățeanu cercetează cărțile, eu, un preot, nu pot decât să încerc a împăca. »¹

Regimul a dus-o tîrîș-grăpiș pînă în iunie 1930. La 6 iunie, un avion avîndu-l la bord pe prințul Carol a aterizat pe pămînt românesc.

¹ Citatul reproduce aici textul consemnat de N. Iorga în *Memorii (Ago-
nia regală și Regența)*, București, f. a., vol. V, p. 373. H. Prost a oferit în
textul său o variantă adaptată spiritului limbii franceze.